

OPMERKINGEN BIJ DE BIJBEL'VERTALING' 'HET BOEK'.

- Niet alleen Het Boek maar vrijere vertalingen in het algemeen zitten barstensvol met verklaring. Men heeft vandaag de mond vol over de mondigheid van de gelovigen, maar de Statenvertaling heeft daar veel meer ernst mee gemaakt dan de nieuwere vertalingen (vooral die welke zonder een verantwoordend notenapparaat zijn vervaardigd). Alle nieuwere vertalingen zijn in hoge mate bevoogdend. Daarom blijf ik erbij dat de oude Statenvertaling de hoognodige grondtekst van de gemeente is. Deze overtuiging is bij mij bij het lezen van Het Boek bepaald niet aan het schokken gebracht. Veeleer heb ik reden deze gedachte met nog meer nadruk naar voren te brengen.

- Duidelijkheid schijnt het enige criterium voor de vertaling van 'Het Boek' te zijn. Volgens mij moet het hoofdkriterium de juistheid zijn. Daar komt dan de duidelijkheid als goede tweede bij, en (zeker wat het Oude Testament betreft) de schoonheid.

- In de Psalmen-vertaling van Het Boek wordt het woord 'goddelozen' weergegeven als 'ongelovigen'. Dat doet wat aan de islam denken. Bijvoorbeeld Psalm 101 : 8: 'Elke dag opnieuw vernietig ik de ongelovigen in dit land...' Dat betekent toch 'heilige oorlog'? Paulus zou zeggen: 'hen die buiten zijn zal God oordelen' (I Korintiërs 5 : 13). Met de woorden: 'Elke morgen zal ik verdelgen alle goddelozen (de resja'im) des lands' blijft koning David inderdaad binnen het verbondserf. Hij neemt zich voor orde op zaken te stellen in zijn eigen huis en zijn eigen rijk. De psalm spreekt dus niet van heilige oorlog naar buiten maar van heilige discipline naar binnen.

- De Tweede Brief aan de Korintiërs (die in het nederlands van het NBG moeilijk is), vind ik wel aardig weergegeven. Brieven in het algemeen lenen zich wel het beste tot zulk soort weergaven. Liederen veel minder. Je kunt van een gedicht geen uittreksel maken.

- 'Met hart en ziel wil ik de HERE prijzen', Psalm 103 : 1. Hier is de hele zelfaansporing weg: 'Loof de HERE, mijn ziel!'. Deze zelfaansporing vind ik geloofsmatig zeer essentieel. Want ook als ik 'niet wil', moet mijn luie vlees tot de lof van God aangemoedigd en aangespoord worden; het moet een trap onder de kont hebben.

- Het is toch eigenlijk een bijbel op kerkbode-nivo: 'Heeft iemand nog vragen?'

- Filippenzen 2 : 12 en 13 is in Het Boek dit geworden: 'Vrienden, toen ik bij u was, deed u altijd wat ik zei. Doe dat dan nog veel meer nu ik ver weg ben. Zet u uit ontzag voor God volledig in voor een gezond geestelijk leven. God is onder u aan het werk. Hij zorgt ervoor dat u Hem graag wilt gehoorzamen en dat u ook doet wat Hij van u vraagt. Zo bereikt Hij zijn doel'. Behalve dat het nogal wat uit maakt of je zegt 'mijn geliefden' dan wel 'vrienden' - in het algemeen zijn nieuwere vertalingen er vlot mee om het bijbelse 'broeders' te vervangen door 'vrienden', wat een niet onbelangrijk verschil maakt: immers vrienden kies je, broeders krijg je (en soms krijg je ze ook op!) - is ook het 'want' aan het

begin van vers 13 weggevallen. Het intrigerende 'werkt ... want God werkt' waar al zovelen hun tanden op stuk gebeten hebben, is zo geheel verdwenen. Enerzijds is dat winst, want de tekst wordt nu niet meer gelezen als een theologisch probleem en de inhoudelijke bedoeling van Paulus komt zo beter tot zijn recht. Anderzijds moet je van verlies spreken omdat op deze manier een van de pikante zegswijzen van de apostel wegvertaald is. Ook het 'met vrees en beven' is door de weergave 'uit ontzag voor God' wel wat afgezwakt. God was voor Paulus minder 'tam' dan voor ons besef, denk ik wel eens als ik zulke moderne bijstellingen lees. Toch is het waar dat zulke zegswijzen in de bijbel op een verkeerde manier blikvangers kunnen zijn. En dat pleit dan weer voor een omschrijvende weergave.

- Soms kan een Schriftgedeelte dat je niet of nauwelijks kende, in een vertaling als van Het Boek je in het gezicht springen. Het is dan net als met de nieuwe psalmberijming: de onbekendste zijn het mooist geworden. (Daar zit trouwens iets natuurlijks in: de bekende zijn bekend geworden omdat ze mooi waren.) Zo is in Het Boek de onbekende Psalm 109 mij zeer na gekomen. De taal is gewoon en emotioneel. Herkenbare haat is aan het woord die evenwel naar God toe gedraind wordt. Je ziet hier voor je wat Paulus schrijft: 'wreekt uzelf niet, geliefden, maar laat plaats voor de toorn (van God, dat is het gericht), want er staat geschreven: Mij komt de wrake toe, Ik zal het vergelden, spreekt de Here' (Romeinen 12 : 19). Wraak- of haatpsalmen moet je niet moralistisch benaderen. Wraak en haat zijn natuurlijke gevoelens die precies als toorn en liefde een uitweg zoeken. Alleen, er zijn gevoelens waar we niet alleen mee om kunnen gaan. Daarom leert de bijbel ons ermee naar God te gaan. Laat Hij met die gevoelens die in smeekbeden zijn omgezet, doen wat goed is in zijn ogen. Wanneer de Here onze wraakgebeden in die zin verhoort dat Hij de mens die ze betreffen door de schaamte over zijn gedrag heen tot boete en bekering brengt, dan moet ons dat goed zijn. Wat zeg ik? We moeten dan spreken van de heerlijkste vervulling die onze meest barbaarse wensen overkomen kan!

- Psalm 118 : 2 - 4 is in Het Boek als volgt weergegeven: 'Laat eerst het volk van Israel zeggen: Zijn goedheid en liefde zijn eeuwig. Laat dan het nageslacht van Aaron zeggen: Zijn goedheid en liefde zijn eeuwig. En laat nu ieder die ontzag heeft voor de HERE zeggen: Zijn goedheid en liefde zijn eeuwig'. Met de woorden 'eerst', 'dan' en 'nu' suggereert deze vertaling een tijdsvolgorde. Ik wil dat niet bestrijden. Maar ik wil toch opmerken dat deze reeks: Israel - huis van Aaron (of Levi) - godvrezenden, een enkele maal vaker voorkomt in de psalmen (Psalm 115 : 9 - 11, 12 - 13; Psalm 135 : 19 - 20). Er wordt daarmee een figuur gesuggereerd, en wel die van een versmalling naar een verbreding: > <. Van Israel uit versmalt het zich naar de priesterstam en van deze priesterstam uit verbreedt het zich naar de godvrezenden. De breedte die met deze laatste bereikt wordt overtreft trouwens die van Israel. Anders dan de kinderen Israels zijn de godvrezenden immers degenen die niet meer noodzakelijk het bloed van Abraham in de aderen behoeven te hebben maar uit het geheel der volken toestromen (samen met de 'rest' van het oude verbondsvolk). We vinden in het versmalling-verbreding-model weer enigszins de figuur van de zandloper terug waarin de ganse bijbelse openbaring is onder te brengen: van Adam (de mensheid) via

Israël en Christus naar de nieuwe mensheid. In Israëls geschiedenis heeft in groeiende duidelijkheid een toespitsing plaats gevonden op het verzoeningsgebeuren op de Sionsheuvel waar Levi-Aaron administreerde (voorafbeelding van Golgota), en vandaaruit gaat de boodschap der verzoening over de wereld, op zoek naar alle godvrezenden. Zo is Israël via datgene waar Levi-Aaron voor stond tot een zegen voor alle volken geworden. De trits 'Israël-Aaron-godvrezenden' (die in Israël iets bekends zal hebben gehad) mag gezien worden als een profetische aanduiding van de gang van het heil in de wereld. Het plaatsen van de tijdswoorden 'eerst', 'dan' en 'nu' in de vertaling van Psalm 118 (niet in die van de andere genoemde psalmen !) is enigszins misleidend en kan van de bedoeling van de bedoelde trits afvoeren.

- De bijbelvertaling 'Het Boek' is zonder meer rechtzinnig te noemen. Dat kun je zien aan een vertaling als van Jesaja 53. Maar de suggestie die er helaas en onbedoeld van uit kan gaan is dat de rechtzinnigheid weinig belang heeft bij een precieze vertaling van de Schrift. En dat is jammer.

- 'HET BOEK - dat is duidelijk!' Met dit soort zinnen wordt voor deze bijbel'vertaling' geadverteerd. Maar duidelijkheid wordt wel eens gewonnen door ongeduld die geen tijd heeft voor fijne nuances. Een voorbeeld. In Hebreëen 12 : 25 lezen we: '...Want als genen niet ontkomen zijn, toen zij hem afwezen die zijn godsspraak op aarde deed horen, hoeveel te meer wij, als wij ons afwenden van Hem, die uit de hemelen spreekt?' Het Boek zegt dat zo: '...want toen de oude Israëlieten weigerden te luisteren naar de waarschuwingen van Mozes, die namens God sprak; liep het niet goed met hen af. Maar als wij niet willen luisteren naar wat Jezus Christus zegt, zal het met ons nog veel slechter aflopen'. Het valt op dat de heilige schrijver zelf in deze zin veel in het vage houdt; hij vult weinig in. Hij zegt niet wie die 'genen' zijn die destijds afwezen, noch ook wie het was 'die zijn godsspraak op aarde deed horen' en al evenmin wie het is 'die uit de hemelen spreekt'. Natuurlijk, het valt wel te raden wie de schrijver bedoelt; hij wekt door zijn vaagheid geen misverstanden. Maar hij heeft voor zijn oningevuldheden een reden die in de weergave van Het Boek helemaal onder tafel verdwijnt. De hoofdtegenstelling die in dit bijbelvers ligt opgesloten is namelijk die tussen 'spreken op de aarde' en 'spreken van de hemelen'. Het expliciet noemen van de Israëlieten, Mozes en Jezus Christus zou van die tegenstelling af kunnen leiden en vandaar dat door de auteur voor de omschrijvende vorm is gekozen. Maar in de weergave van Het Boek is die tegenstelling tussen aarde en hemel helemaal verdwenen: 'hij die zijn godsspraak op aarde deed horen' is geworden 'Mozes die namens God sprak' en 'Hij die uit de hemelen spreekt' is geworden 'dat wat Jezus Christus zegt'. Zo wordt eigenlijk een inhoudelijke tegenstelling tussen het Oude en het Nieuwe Testament gesuggereerd, terwijl het de heilige schrijver om een verschil in wijze van openbaring van de ene God gaat. Een opvallend verschil trouwens waarvan men zich wel kan voorstellen dat het enigermate verwarrend kan werken. Misschien is dat de reden geweest dat deze 'vertaling' die alleen de duidelijkheid als criterium voert, dat verschil maar heeft laten vallen. Als je namelijk zegt: gedurende het Oud Testamentische tijdperk werd Gods woord op de aarde ten gehore gebracht maar nu in de Nieuw

Testamentische tijd klinkt het vanuit de hemel, dan heb je (en dat is de verwarring) de neiging om dat om te draaien: gedurende het Oude Testament blijft het woord van God nog in de hemel (het is nog niet vlees geworden), maar in het Nieuwe Testament komt het naar de aarde toe en woont het in Jezus Christus onder ons. Maar de heilige schrijver denkt aan de hemelvaart. Daardoor is pas goed duidelijk geworden dat de hemel zelf achter de woorden staat die de Heiland op aarde gesproken heeft. En die duidelijkheid van achtergrond miste Mozes' woord. Vandaar dat het spreken van Mozes als aards wordt gekarakteriseerd tegenover het spreken van Jezus Christus uit de hemel. Inderdaad bevatten Mozes' voorschriften veel dat aangepast is aan de aardse omstandigheden. Neem de hele offerwetgeving maar die voor die tijd passend was maar ons nu niet meer zou aanspreken, zelfs nog afgezien van het feit dat de offers vervuld zijn door Jezus Christus' zelfovergave aan het kruis. Maar al met al gaat er niet alleen nogal wat aan nuances verloren in deze weergave maar krijgt soms de boodschap een heel andere spits.

- In I Tessalonicenzen 4 : 1 vv. is de weergave in Het Boek zodanig dat echt een andere boodschap wordt verkregen, en wel op het gebied van de levensinrichting. Ging het tot dusver in de bijbelvertaling die wij gebruiken over de huwelijksvoorbereiding, dat men namelijk ook daarin de heiliging en toewijding aan de Here zal hoog houden, in Het Boek gaat het over de gehuwde die zich niet buiten de grenzen van zijn huwelijk mag begeven. Het verschil wordt veroorzaakt door de vraag hoe men 'het verwerven van zijn vat' verstaat. De uitdrukking is voor ons moderne mensen moeilijk genoeg. Men kan zich voorstellen dat men aanstoot neemt aan wat er tot dusver altijd onder verstaan is, namelijk het zoeken en verkrijgen van een vrouw. En deze vrouw wordt dan als een 'vat', dat wil zeggen: een gebruiksvoorwerp gezien. Als we daarvan maken 'het lichaam beheersen' zoals in Het Boek gebeurt dan zou die aanstoot zijn weggenomen. Het 'slecht behandelen of bedriegen van de broeder' (vs 6) zou deze vertaling trouwens kunnen begunstigen, want bij de voor ons gangbare opvatting zou die broeder de (aanstaande) schoonvader moeten zijn, wat een beetje ver gezocht is. Inderdaad geven Lyddell & Scott bij skeuos onder II de betekenis: 'the body, as the vessel of the soul', met verwijzing naar (eerst) II Korintiërs 4 : 7 en (vervolgens) I Tessalonicenzen 4 : 4 en I Petrus 3 : 7. Wanneer dus Petrus de vrouwen 'brozer vaatwerk' noemt heeft dat 'vaatwerk' volgens deze lexicologen geen betrekking op het vrouw-zijn maar op het (ook, maar anders, namelijk teerder) lichamen-zijn van de vrouw ten opzichte van de man, zodat I Petrus 3 : 7 uitvalt als 'bewijsplaats' voor de opvatting skeuos = vrouw. Wat het werkwoord ktasthai, 'verwerven' betreft, daarvoor zou dan bij de opvatting dat skeuos 'lichaam' zou betekenen, de betekenis 'bezitten' gekozen moeten worden, wat volgens diezelfde lexicologen heel goed kan (betekenis II). We hebben hier dus een voorbeeld dat Het Boek niet maar door een vrijere weergave tot een andere betekenis van de tekst komt, maar door het bewust kiezen voor een misschien wel betere vertaling waarvoor harde argumenten op tafel kunnen worden gelegd. Overigens is de betekenis skeuos = vrouw volgens Strack/Billerbeck goed geattesteerd in de rabbijnse literatuur.

- Natuurlijk kun je het niet laten in zo'n vertaling als Het Boek ook

eens teksten op te slaan waar je zelf heel wat denk- en speurwerk aan besteed hebt. Zo kon ik mijn nieuwsgierigheid niet bedwingen om eens te kijken wat ze van Romeinen 11 : 26 : 'En alzo zal geheel Israel behouden worden' en omgeving gemaakt hebben. We lezen vanaf vs 25: 'Broeders, ik wil niet dat Gods plan met Israel voor u geheim blijft. Wees niet eigenwijs. Voorlopig moet een deel van de Israëlieten niets van Jezus Christus hebben. En dat duurt tot de grote massa uit de andere volken in Gods koninkrijk is ingegaan. Dan zal heel Israel gered worden. Dat staat ook in de Boeken: 'De grote bevrijder zal uit Sion komen om het kwaad van Israel weg te doen'. 'Dit is mijn afspraak met hen: Ik zal hun zonden wegnemen'. Zij staan dus vijandig tegenover het goede nieuws van Jezus Christus. Daar hebt u voordeel van. Maar omdat zij vanouds het volk zijn dat God uitgekozen heeft, houdt Hij nog steeds van hen. Want als Hij iets zegt, komt Hij er niet op terug. En als Hij in genade iets heeft gegeven, blijft het gegeven'. - Ik blijf volhouden dat als dit goed is weergegeven, er volgens de bijbel voor Israel een andere en meer zekere weg naar het heil is dan voor ons. En dat wanneer Paulus in Romeinen 3 : 9 vraagt: 'Worden anderen boven ons gesteld?', op grond van Romeinen 11 : 25 e. v. (volgens deze vertaling) bevestigend zou moeten worden geantwoord. Ook wanneer de Joden zeggen: zeker, jullie uit de volken hebben een Middelaar nodig om behouden te worden, maar dat is voor ons overbodig, dan zouden zij zich op Paulus^{afroepen} beroepen. Dat wil zeggen: op de Paulus zoals hij hier is weergegeven. Mijn bezwaren tegen de hier gegeven 'vertaling' zijn vele. Alles is hier gebaseerd op de inderdaad mogelijke vertaling van houtoos met 'alsdan'. Daardoor is de verharding van Israel behalve gedeeltelijk ook voorlopig. En de zondenvergeving is integraal gedacht: 'Dit is mijn afspraak met hen: Ik zal hun zonden wegnemen'. Terwijl het kunstig arrangement van oudtestamentische teksten m. i. als volgt moet worden weergegeven (ik omschrijf): 'Uit Sion zal de Verlosser komen om goddeloosheden van Jakob af te wenden. Zo is immers mijn afspraak met hen wanneer Ik naar de oude belofte van het nieuwe verbond (Jeremia 31 : 33, 34) hun zonden wegneem'. God vervult dus zijn oude en onberouwelijke toezegging aan Israel van de zondenvergeving door vanuit Sion, dat is: vanuit het geheimenis der verzoening, de verlosser op zijn volk te laten toetreden met de belofte van behoud door Hem voor ieder die gelooft. En dat voor de duur van de hele geschiedenis, tot aan het moment dat de volheid der heidenen zal zijn binnen gegaan. Er zullen dan ook de hele geschiedenis door Joden zijn die deze verlosser aannemen, ook al heeft God het volk Israel als zodanig uit zijn bevoorechte positie gestoten. Gods koninkrijk kent dus voortaan geen Israel meer, alleen nog maar Joden. Wat de naam Israel betreft, die is nu overgegaan op het geheel van gelovige Joden en niet-Joden. Dat Israel Gods, dat wil zeggen dat Israel waarvan alleen God weet wie ertoe behoren, zal in z'n geheel zalig worden. Het Boek echter levert voor het gesprek over deze omstreden dingen geen bijdrage. Het bevestigt slechts een bepaalde uitleg en is dus vooringenomen.

- Hoe moeten we eigenlijk het verschijnen van dit soort bijbelvertalingen duiden? Ongetwijfeld bedoelen ze de bijbel dichter bij de mensen te brengen. Maar ze zijn tegelijk een onbedriegelijk signaal dat de bijbel in onze cultuur vreemder wordt. De rol van de bijbel wordt kleiner. Niet alleen vanwege de sekularisatie, maar ook

in het geloofsleven van de mensen gaat de bijbel een geringere plaats innemen. Een symptoom hiervan is bijvoorbeeld dat de gebedskring het gaat winnen van de vroegere bijbelkring, of dat de bestaande bijbelkring ertoe overgaat onderwerpen in plaats van bijbelboeken te bespreken. De mensen lijken er genoeg van te hebben om zich al bijbel lezend steeds te verdiepen in culturen die de hunne niet zijn. De geestelijke mobiliteit neemt af; men reist niet meer, men blijft thuis. En dus moet de bijbel thuis bezorgd worden. We moeten hier niet in meegaan maar we moeten er wel adequaat op reageren. We zullen minder 'archeologie' in onze preken moeten doen. Maar des te meer zal deze 'archeologie' (in de oude betekenis van dit woord) in de voorstudie plaats moeten vinden om des te trefzekerder de boodschap van het oude woord in deze moderne tijd te laten klinken. Er moet nu eenmaal in de bijbel onderscheiden worden tussen 'wat was' en 'wat is'. Ik zeg niet dat de mensen zo min mogelijk vermoeid moeten worden met 'wat was'. Dat zou heilloze aanpassing zijn. Maar wel moet wanneer het 'wat was' ter sprake komt de relevantie ervan klaarblijkelijk zijn. Dat bereik je door vanuit het centrum te spreken. Vanuit het centrum kan alles ter sprake komen. We leven in een tijd waarin de informatiestroom vanuit het verleden nog nooit zo breed geweest is. Tegelijk is de historische belangstelling onder de mensen tot nul gedaald, speciaal in de kerk (waarin men ermee overvoerd is). Dat komt doordat veelal een verbindend midden ontbreekt dat de informatie functioneel moet maken. Wanneer echter het verleden een lichaam zonder ziel is geworden moet je niet gek opkijken wanneer de mensen het te eniger tijd begraven. We kunnen dus wel mopperen op bijbelvertalingen die de schijn willen vestigen dat de bijbel vandaag geschreven is, om zo van dat saaie verleden af te komen, maar dat moet gepaard gaan met het ernstige voornemen om het bijbelse verleden in de prediking echt te laten functioneren zodat de mensen er weer van gaan houden. Het verleden van de tekst mag geen vulstof zijn om te tijd van de preek vol te krijgen.

- We hebben trouwens vandaag de dag ook steeds meer te maken met zieke, en als ik dat zo zeggen mag: halve mensen. Mensen die de kwaliteit van het leven hebben moeten inruilen voor kwantiteit. Die brengen het niet meer op hun geest naar (de taal van) een andere tijd en een andere cultuur te verplaatsen. Ze verliezen daarvoor alle interesse. Zulke mensen hoor je nog wel eens blij reageren op Het Boek: he, dat begrijp ik! En dat illustreert dan weer het legitieme van wat Het Boek doet. Het trekt eigenlijk een bijbelse lijn door. Want het Nieuwe Testament is in vergelijking met het Oude cultureel gesproken ook al een stap omlaag. Het is geschreven in het Koine, de taal van de vergemeenzaming: het woord van God zoekt ons daarin op een betrekkelijk laag taalnivo op. En zo illustreert het Nieuwe Testament ook in zijn taalgewaad dat het evangelie voor de armen is. Het Boek loopt op dat spoor verder. Daarom moeten wij wel oppassen dat onze bezwaren tegen Het Boek niet de vorm aannemen van een elitaire wrevel tegen een stuitende volksheid. Religie moet niet met kunst verward worden, - al zijn er raakvlakken.

H. de Jong
Zeist, mei 1991